

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КАФЕДРА КРИМІНАЛІСТИКИ ТА СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ

**ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СУДОВОЇ
ПСИХІАТРІЇ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ
ОСНОВИ СУДОВО - ПСИХІАТРИЧНОЇ
ЕКСПЕРТИЗИ**

ПЛАН

- 1. Предмет і завдання судової психіатрії.**
- 2. Етапи розвитку судової психіатрії.**
- 3. Мета судово-психіатричної експертизи.**
- 4. Нормативно-правові основи судово-психіатричної експертизи.**
- 5. Права та обов'язки судово-психіатричного експерта.**
- 6. Об'єкти судово-психіатричної експертизи.**
- 7. Судово-психіатрична документація.**
- 8. Неосудність, обмежена осудність. Формула неосудності.**
- 9. Примусові заходи медичного характеру.**

Визначення «судова психіатрія»

- **СУДОВА ПСИХІАТРІЯ –**
- **це спеціальний та самостійний розділ психіатрії, який вивчає різні психічні розлади стосовно питань кримінального і цивільного права, кримінального і цивільного процесу.**

Історія виникнення та розвитку судової психіатрії

Праці Гіппократа

- означена роль алкоголізму, соматичних захворювань і психічних травм у виникненні божевілля, запропоновано такі психіатричні терміни, як меланхолія, манія, параноя, епілепсія
- пропонував спокій “тіла і духа”, дієту, ванни, обливання холодною водою, легкі фізичні вправи

Епоха Відродження

- Філіп Пінель у 1772 році відмінив режим в'язниці та познімав з хворих ланцюги та кайдани
- Ескірано влаштував перші колонії для душевнохворих та використовував трудотерапію, запропонував кормління через зонд. вперше звернув увагу на захворювання, яке отримало назву прогресивний параліч
- Джон Коноплі розробив систему “необмеження”, відмовився від застосування фіксуєчих сорочок, масок, зв'язувань та інших форм утиску хворих

Заснування наукової судової психіатрії

- Вільгельм Грінзенгер вважав, що перехід чутливого сприйняття в руховий акт відбувається через рефлекс (в майбутньому було підтвержено І. М. Сєченовим та І.П. Павловим і його школою)
- Мейнерт стверджував, що всі психічні функції сконцентровані виключно у корі головного мозку
- Карл Верніке ввів ряд клінічних понять: “надцінні ідеї”, “гіперметаморфоз”, змалював клініку і зміни, які відбуваються при енцефалопатії

Становлення та розвиток судової психіатрії на Україні

Основоположником наукової психіатрії, першим університетським викладачем і професором психіатрії став П.О. Бутковський (1801 - 1844)

- у 1834 році вперше ввів фізіологічні напрямки у психіатрії, детально описав почуття, аферентивні і еферентні функції нервової системи, емоційні розлади при соматичних захворюваннях, симуляції, критерії

І.П. Мержеєвський – представник клініко-морфологічного напрямлення у психіатрії

- Підготував 50 психіатрів, 11 із них викладачі і професори

Перші десятиріччя ХХ ст.

- С. С. Корсаков
- П.Б. Ганнушкін
- І.М. Сеченов
- І.П. Павлов
- В.М. Бехтерєв

Сучасний період розвитку судової психіатрії

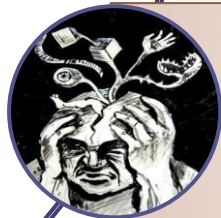
Завдання, які вирішує судова психіатрія:

1). Надання висновків про осудність чи неосудність осіб, які притягуються до кримінальної відповідальності

2). Визначення психічного стану засуджених, що виявляють ознаки психічного розладу під час відбування покарання, і надання висновку про застосування до них необхідних медичних заходів.

3). Визначення психічного стану свідків і потерпілих, якщо виникають сумніви щодо правильного сприйняття ними, фіксації, утримання та відтворення обставин очевидцями яких вони були.

Завдання, які вирішує судова психіатрія

4). Обстеження і надання експертних висновків з питань дієздатності осіб

5). Попередження суспільно небезпечних дій психічно хворими, у тому числі шляхом застосування примусових заходів медичного характеру відносно неосудних, і осіб, які захворіли на психічну хворобу після вчинення злочину

Мета вивчення судової психіатрії:

ознайомлення з дисципліною судова психіатрія, законодавчими і процесуальними положеннями проведення СПЕ

ознайомлення з видами, порядком призначення і проведення СПЕ в кримінальному і цивільному процесах

навчання розпізнаванню основних проявів психічних захворювань і розладів, які найчастіше трапляються в судово-слідчій практиці, та їх судово-психіатричної оцінки

формування уявлень про особливості СПЕ осіб різного віку та за різних захворювань

Судово-психіатрична експертиза:

це застосування судово-психіатричних знань для вирішення питань, які виникають у практичній діяльності органів дізнання, слідства і суду.

Організація та проведення судово-психіатричної експертизи ґрунтується на статтях:

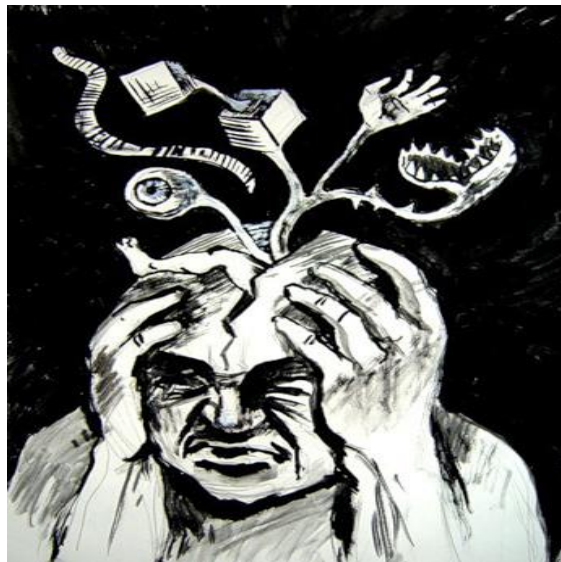
- **Наказом МОЗ від 08 травня 2018 року №865**
- **Кримінального кодексу України**
- **Кримінально-процесуального кодексу України**
- **Цивільного кодексу України**
- **Цивільно-процесуального кодексу України**
- **Закону України “Про судову експертизу”**
- **Закону України “Про психіатричну допомогу”**
- **Інструкції про проведення судово-психіатричної експертизи в Україні, затвердженою наказом МОЗ України від 8 жовтня 2001 року, №397**

ПРЕДМЕТ

судово-психіатричної експертизи становлять психічні розлади, що мають правове значення у кримінальному та цивільному судочинстві.

У вужчому розумінні предметом є визначення психічного стану підекспертних у певні відрізки часи і стосовно певних обставин, що становлять інтерес для слідства і суду.

**Підозрювані
Обвинувачені , підсудні
Свідки й потерпілі
Позивачі, відповідачі**

**Об'єкти
СМЕ**

**Матеріали кримінальної
або цивільної справи,
медична документація,
аудіовізуалізовані
матеріали тощо**

Метою СПЕ є визначити:

Психічний стан підозрюваних осіб для вирішення питання про можливість проведення з ними слідчих дій

Наявність псих. розладів у підозрюваних та обвинувачених осіб, що заважає їм самотійно здійснювати свій захист

Психічний стан обвинувачених, підсудних осіб та їх здатність усвідомлювати свої дії і керувати ними у період часу, до якого відносяться інкриміновані їм діяння, та в інші проміжки часу, які цікавлять слідство та суд

Метою СПЕ є визначити:

Наявність та ступінь суспільної небезпечності осіб на підставі їх псих. стану та можливість застосування до них примусових заходів медичного характеру

Психічний стан осіб, що мають бути визнані осудними, але захворіли на психічний розлад після вчинення злочину і не можуть брати участь у слідчих діях чи судовому процесі та медичні підстави для застосування до них примусових заходів медичного характеру

Психічний стан свідків та потерпілих та їх здатність правильно сприймати, запам'ятовувати, відтворювати обставини, що мають значення у справі

Метою СПЕ є визначити:

Психічний стан позивачів, відповідачів, інших осіб у цивільному процесі та їх здатність розуміти значення своїх дій і керувати ними у проміжок часу, що цікавить суд

Псих. стан осіб, відносно яких вирішується питання про осудність або дієздатність

Відповідність експертного висновку даним, які містяться у кримінальній, цивільних справах, медичній документації, аудіовізуальних матеріалах та інших процесуальних джерелах

Заклади для проведення експертизи

Центри судово-психіатричних експертиз

Психіатричні лікарні

Психоневрологічні інститути

Психоневрологічні диспансери

Заклади для проведення експертизи

На базі цих закладів створюються:

Судово-психіатричні комісії

Судово-психіатричні амбулаторні комісії

Відділення судово-психіатричної експертизи

Підстави для призначення СПЕ

(ст. 242 КПК)

Види СПЕ

Наказ МОЗ України
08 травня 2018 року N 865

За формою
проведення

- СПЕ може бути амбулаторною, стаціонарною, посмертною

За процесуальними
ознаками

- СПЕ може бути первинною, повторною, додатковою

За
організаційними
ознаками

- СПЕ може бути одноосібною та комісійною

ПОРЯДОК проведення судово-психіатричної експертизи

Строки проведення СПЕ

Наказ МОЗ України
08 травня 2018 року N 865

Амбулаторна СПЕ

- становить до 30 робочих днів з дати отримання всіх необхідних матеріалів

Стаціонарна СПЕ

- строк становить до двох місяців, якщо коротший строк не встановлено ухвалою слідчого судді або суду

Посмертна СПЕ

- становить 60 робочих днів з дати отримання всіх необхідних матеріалів

Процесуальні документи про призначення СПЕ

**Постанова,
винесена
суддею**

**Постанова
слідчого**

Ухвала суду

ПОРЯДОК проведення судово-психіатричної експертизи

Місце проведення СПЕ

Наказ МОЗ України
29.05.2013 № 435

Амбулаторна СПЕ

- може проводитись в експертному закладі (підрозділі), у кабінеті слідчому ізоляторі

Стаціонарна СПЕ

- проводиться у закладі охорони здоров'я в умовах стаціонару.

Посмертна СПЕ

- проводиться стосовно померлої особи лише за матеріалами справи

№ 100/о «Акт судово-психіатричного експерта № _____ »

Наказ МОЗ України
29.05.2013 № 435

**Акт судово-
психіатричного
експерта**

Вступ

Дослідницька частина

Мотиваційна частина

Висновки

ПОРЯДОК проведення судово-психіатричної експертизи

Права і обов'язки експерта-психіатра

Судовий психіатр має право

Викладати у висновку експертизи виявлені в ході її проведення відомості, які мають значення для провадження і з приводу яких йому не були поставлені запитання

Знайомитися з матеріалами кримінального та цивільного провадження, що стосуються предмета дослідження

Бути присутнім під час вчинення процесуальних дій, що стосуються предметів та об'єктів дослідження

Заявляти клопотання про надання додаткових матеріалів та вчинення інших дій, пов'язаних із проведенням експертизи

Права і обов'язки експерта-психіатра

Судовий психіатр має право

Ставити запитання, що стосуються предмета та об'єктів дослідження особам, які беруть участь у провадженні

Одержати винагороду за виконану роботу та відшкодування витрат, пов'язаних із проведенням експертизи і викликом для надання пояснень чи показань, у разі, якщо проведення експертизи не є службовим обов'язком особи, яка залучена як експерт

Заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом

Користуватися іншими правами, передбаченими Законом України «Про судову експертизу»

Права і обов'язки експерта-психіатра

Судовий психіатр зобов'язаний

Особисто провести повне дослідження і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок на поставлені йому запитання, а в разі необхідності - роз'яснити його.

Прибути до слідчого, прокурора, суду і дати відповіді на запитання під час допиту.

Заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених КПК України.

Не розголошувати без дозволу сторони провадження, яка його залучила, чи суду відомості, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням обов'язків, або не повідомляти будь-кому, крім особи, яка його залучила, чи суду про хід проведення експертизи та її результати.

Примусові заходи мед. характеру

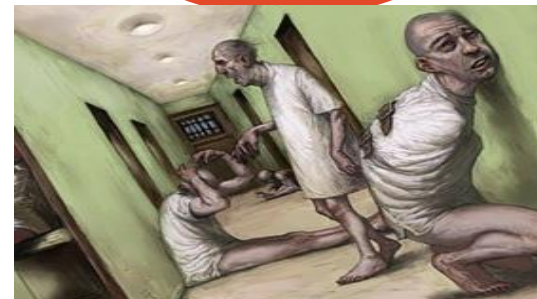
надання амбулаторної
психіатричної допомоги

поміщення особи, яка
вчинила суспільно-
небезпечне діяння, в
спеціальний лікувальний
заклад

Примусові
заходи
медичного
характеру

Примусові заходи медичного характеру можуть бути застосовані до:

**Осіб, які вчинили у стані
неосудності суспільно
небезпечні діяння**

**Осіб, які вчинили злочини у
стані обмеженої осудності**

**Осіб, які вчинили злочини у стані осудності,
але захворіли на психічну хворобу до
постановлення вироку або під час
відбування покарання**

Суд може застосувати такі примусові заходи медичного характеру:

Надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку

Госпіталізація до психіатричного закладу із звичайним наглядом

Госпіталізація до психіатричного закладу із посиленням наглядом

Госпіталізація до психіатричного закладу з суворим наглядом

Примусовий захід медичного характеру застосовується за наявності суспільної небезпечності хворого, що підтверджена:

Юридичним критерієм – фактом вчинення ним суспільно-небезпечного діяння

Медичним критерієм – наявністю у особи психічного розладу, який виключає здатність особи усвідомлювати свої дії та керувати ними на момент розгляду справи

Критерії неосудності:

Юридичний

- **Інтелектуальна ознака**
(неможливість усвідомлювати свої дії або бездіяльність)
- **Вольова ознака**
(неможливість керувати ними)

Медичний

- **Хронічні психічні хвороби**
- **Тимчасові розлади психічної діяльності**
- **Недоумство**
- **Інший хворобливий стан**

Хронічні психічні хвороби

Відрізняються тривалістю, мають тенденцію до наростання й ускладнення процесу, під впливом лікування не проходять.

Шизофренія

Епілепсія

Маніакально-депресивний психоз

Старечі психози

Прогресивний параліч

Тимчасові розлади психічної діяльності:

Характеризуються раптовим початком, короткочасним перебігом, повним видужуванням і тим, що вони виникають у психічно здорових людей.

Розлади поведінки і психіки внаслідок вживання психотропних речовин, невропатичні стани, пов'язані зі стресом

Патологічне сп'яніння, патологічний афект, просоночний стан, реакція короткого замикання, реактивні стани, алкогольний психоз

Недоумство

Уроджене (олігофренія)

Це стійке уроджене недорозвинення розумових здібностей або стійке

Набуте (стареча деменція)

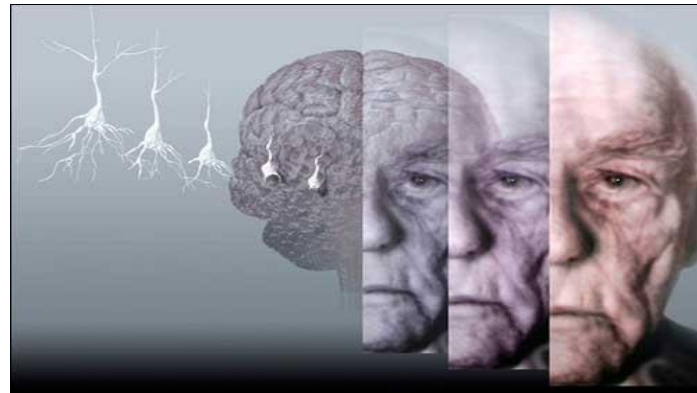
дебільність
debility

імбецильність
imbecility

ідіотія
idiocy

Інші хворобливі стани:

Не є захворюваннями, але характеризуються тими чи іншими порушеннями псих. діяльності

*Інфантилізм,
глухонімота*

*Розлад особистості,
порушення психічного
розвитку (легкі
форми розумової
відсталості)*

